

– Från Plautus till Bröderna Marx går en rak linje

Intervju med Jalle Lindberg som sätter upp Förväxlingar i Norrbotten

Du sätter upp Förväxlingar på Norrbottensteatern. Hur har du arbetat med pjäsen?

– Jag började undersöka pjäsen för att se om den var genomförbart och efter två veckors pusslande fick jag ihop ett manus på en timme och femton minuter. Eftersom det rör sig om klassisk komedi finns där oändliga förklaringar om alla missförstånd på slutet av den här typen av pjäser, det lite sagobetonade där det berättas vem som var släkt med vem osv. Vi bantade ner slutet ganska drastiskt, eftersom det gällde att få ihop det så att det på slutet står fyra tvillingar på scenen.

Ja hur fick du till det eftersom tvillingarna spelas av samma personer?

– Jo i det ögonblick som Antifolus och Dromio flyttar in i klostret så är de *där*. Abbedissan ber alla stiga in i klostret i slutet på pjäsen för där finns de andra. Sedan satte vi ihop en blixtnabb komisk epilod av repliker som "blev över", där vi dubblar på ett enkelt och lite barnsligt sätt, något som uppskattats mycket..

– Det är inget djupsinnigt stycke förstås utan en muntration. Jag fick höra att den hade premiär en gång på ett kollegium som hette Gray's Inn, och att pjäsen var sista numret på en tredagars tillställning, som avslutades med en pjäs av en viss William Shakespeare *The Comedy of Errors*, ett slags studentkost upptåg alltså.

Ser du pjäsen som ett sådant eller försöker du hitta någon som helst djupare mening?

– Nja inte på det sättet men den är lite spännande på så sätt att den börjar med en väldigt tragisk monolog med en berättelse som är som tagen ur *Tusen och en natt*, tragiken i skeppsbrottet och hur familjen skils åt. Jag släpper fram en del av allvaret där precis som i familjens återförening på slutet. Det går att göra en del av. Det

Ur Jalle Lindblads uppsättning av Förväxlingar på Norrbottensteatern 2003. Foto: Ulf B Jonsson

finna med Shakespeare att han blandar just komiskt och tragiskt, högt och lågt hur som helst. På så sätt kan med jämna mellanrum landa i ett visst allvar, även om pjäsen är väldigt enkel. Ändå märker man när man börjar jobba med den hur skickligt hopsnodd den trots allt är. Den vilar på den klassiska komedins grunder. På det sättet är den inte alls originell, men vi har inte låtit den stanna i den klassiska komedin, utan den har lite smak av *commedia dell'arte*. Vi använder också stumfilmen, slapsticks, Bröderna Marx, den moderna komiken, och allt går hur lätt som helst att applicera på Shakespeare.

Kan du ta några exempel ur pjäsen?

– Det sker i själva spelet, till exempel Dromios sätt att citera sin herre bakom hans rygg. Som när Groucho i Bröderna Marx säger något och Harpo står stumt bakom och mimar. I scenen där Dromio jagas av den där kökspigan har vi använt oss av en ragtime spelad på ett spikpiano, som för tanken till stumfilm och förstärker komiken. Vi lånar alltså friskt ur traditionerna. Det gör pjäsen tidlös och jag har inte hört någon fråga i vilken tid den utspelar sig för det är fullständigt irrelevant. Från Plautus till Bröderna Marx går

det en rak linje – medeltidens fars, den komiska operan, stumfilmen – de har något gemensamt som har att göra med att människans sinne för situationskomik är densamma genom alla tider. Pjäsen är brant i sina stiliseringar, i sin koreografi och när den fungerar som bäst så dansar den verkligen fram.

– Vi har också lagt ner mycket arbete på att göra blankversen till en självklarhet. Där har skådespelarna lyckats väldigt bra och man talar blankvers som om man inte gjort något annat. Vi har använt Allan Bergstrands översättning men vi har bearbetat den något. Vi har till exempel tagit bort lite föräldrade ord, men det är sådant som knappast rubbar själva intrigen.

Det verkar som om ni har tänkt att man ska kunna spela pjäsen nästan var som helst.

– Vår målgrupp, för att använda ett modernt ord, är de norrbottniska småställen, byarna där det finns någon församlingssal eller gymnastiksal. Vi har ett slags byteaterprojekt och pjäsen *Förväxlingar* ingår som en del i det. Därför arbetar jag med en scenografi som är oerhört minimalistisk och enkel till sin utformning:

Ur Jalle Lindblads uppsättning av Förväxlingar på Norrbottensteatern 2003. Foto: Ulf B Jonsson

två skjutdörrar på sidorna och lite ingångar bakom. Någon specifik miljö antyds därför inte. Pjäsen spelas av sex skådespelare. Kvinnorna spelar män och männen spelar kvinnor. Kläderna har inte mycket med renässansen att göra utan liknar snarare "Ture Sventon i Orienten" eller något sådant, en underlig orientalistisk mix. Kvinnorna måste vara klädda i fotsida kaftaner för att kunna dubblera sina roller, komma in och ut ur kläder och masker.

Ni använder masker i pjäsen.

– Vi har specialgjorda masker gjorda av Torbjörn Ahlström, som både är maskmakare och skådespelare. Vi diskuterade figurerna så maskerna förelåg i ett väldigt tidigt skede. De är stiliserade och lätt karikerade, och Torbjörn gör dem i läder, något han är oerhört skicklig på. Våra masker har en lätt klang av commedia dell' artes halvmasker, men är inte några typiska Harlequin – eller Patalone-masker. De har en stor komik i sig när bäraren tar den på sig. När man jobbar med mask kan man tillåta överdrifter eftersom mas-

ken tål väldigt mycket. Det har varit intressant att ingen i publiken har reagerat med något främlingskap inför maskerna. Annars kan man lätt fjärma sig från masken, men ensemblen har arbetat mycket med maskerna så vi har fått det att fungera väldigt bra.

En del som sker i pjäsen känns inte så realistiskt i vårt samhälle, som t.ex. att Egeon blir dödad av stadens hertig inom ett dygn om man inte betalar tusen mark. Menar du att vi som publik ska tänka bort realismen?

– Ja den där inledande monologen är ett försök från Shakespeare att lägga tillräta fullständiga orimligheter: två tvillingpar föds på samma plats, och när de möts efter tjugo år har de likadana kläder. Man köper den där klassiska komedins konventioner. Vad ska man annars göra? Om man börjar nagelfara logiken så rasar hela bygget. Det är också det som är så underbart med teater: den är inte logisk, utan har plats för det irrationella. Och med vår kunskap idag om den komiken, så tar vi till oss sådana här vanvettigheter hur lätt

som helst. Bara man inte hymlar eller försöker få det att verka realistiskt när det inte är det..

Vill du sätta upp mer Shakespeare?

– *Macbeth!* Och dessutom – och det är ganska symptomatiskt – upplever man *Kung Lear* som det stora stycket ju äldre man blir. Det går genom åldrarna det där – *Romeo och Julia* – *Hamlet* – *Macbeth* – *Rickard III* – så kommer de där krönikespelen – och till slut *Kung Lear* och *Stormen*. I det där knippet finns också *Othello*, när man är i den åldern då man trasslar till livet för sig.

– Jag minns också min misantropiska tid – vi satte upp *Som ni vill ha det* och jag spelade Jaques, som jag var mycket förtjust i. Jag var inne i ett sådant stadium av mitt liv när jag funderade på det där med människans åldrar, och att man slutar med en narr i tofflor, en som ingenting ser eller hör.

Intervju: Roland Heiel